

کاری از واحد فرهنگی و پژوهشی مدرسه علمیه

حضرت زینب (سلام الله علیها)

استان خوزستان - شهرستان امیدیه -

تابستان ۱۳۹۹

یکی از مهم ترین متون حدیثی که از پیامبر(ص) و معصومین(ع)، امروز به عنوان یک ذخیره ارزشمند معرفتی در اختیار ما قرار دارد، خطبه ای است که پیامبر اکرم(ص) در روز هجدهم ذی الحجه سال هجدهم هجری در محلی به نام غدیر خم ایراد کردند و تمام رسالت بیست و سه ساله خود را در آن خلاصه کردند و بعدا این خطبه به خطبه غدیریه معروف شد .

همه مسلمانان، سنت نبوی را در کنار آیات قرآن کریم به عنوان یکی از منابع اصلی و همتراز معرفت دینی می شناسند. سخن پیامبر(ص) به لحاظ ارزش، به اعتبار آیه کریمه قرآنی «وَ مَا یَنْطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْیٌ یُّوحَىٰ»، همان ارزش کلام وحیانی قرآن را دارد و باید به خطبه غدیر همانطور نگریست که آیات وحیانی قرآن کریم را می نگریم.

خطبه غدیر اگر نه مهم ترین و متواترترین سخن پیامبر(ص) خدا باشد، حداقل یکی از معتبرترین آن ها است. بسیاری از علمای اهل سنت و شیعه به ویژه پاسدار حریم تشیع، علامه امینی در تحقیقات خود به تفصیل منابع فراوانی که سندهای روایی و حدیثی خطبه غدیر را اثبات می کند، آورده اند و به جرات می توان گفت که این خطبه متواترترین و معتبرترین حدیث رسول خدا(ص) است. تا جایی که اگر کسی اعتبار آن را خدشه دار کند، می شود گفت که در این صورت هیچ حدیثی از ائمه(ع) قابل استناد نخواهد بود. برای اینکه هیچ حدیثی مانند خطبه غدیر پشتوانه متقن و بسیار متواتر و معتبری از محدثان و راویان سنی و شیعه ندارد . نکته مهمی که در مورد خطبه غدیر باید مورد توجه باشد جامعیت و شمولیت این خطبه است. تمام عناصری که پیامبر اکرم(ص) در این خطبه مورد اشاره قرار می دهند در یک پیوستگی و انسجام متقن و معناداری در کنار

هم قرار گرفته اند. از آن اولین جمله تا آخرین کلمه خطبه، همه در انسجامی خاص و در حال انتقال یک پیام مشخصی هستند که قله این پیام ابلاغ رکن امامت و ولایت به عنوان یکی از ارکان سه گانه اسلام در کنار توحید و ولایت است .

ولایت علی(ع) و اهل بیت(ع) است که اسلام را معنادار می کند

ارزش خطبه غدیر در حقیقت به ارزش پیامی که در این خطبه به فرمان خدا از سوی پیامبر(ص) به مسلمانان ارائه شده نهفته است. شاید در هیچ کجای قرآن ادبیاتی که خداوند در دستور ابلاغ ولایت امام علی(ع) به رسول خدا(ص) به کار برده اند را نشود دید. وقتی خداوند با این فرمان تهدیدآمیز با رسول خود سخن می گوید که «يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ»، ادبیات تهدیدگونه ای است که آنچه از سوی خدا مامور به ابلاغ هستی، باید ابلاغ کنی که در غیر این صورت گویی که هیچ کاری انجام نداده ای و تمام رسالت تو به باد می رود. به روشنی این آیات حکایت از آن دارد که موضوع و پیام غدیر، در تاریخ اسلام فوق العاده حساس و سرنوشت سازی است.

اینکه اگر این پیام منتقل نشود تمام زحمات رسول خدا(ص) به هدر خواهد رفت معلوم است که تمام اسلام یک طرف است و آنچه که اسلام را کامل می کند و اسلام را معنادار می کند ولایت علی(ع) و ائمه(ع) است. لذا خطبه غدیر را می شود مهم ترین پیام اسلام و پیام رسول خاتم(ص) دانست. از باب توضیح باید بگویم که همه ادیان قبل از اسلام در گذر زمان دچار تحریف و انحراف می شدند، اما هر بار که پیروان دین و آیینی دچار تحریف می شدند، خداوند پیامبر جدیدی می آورد تا مسیر انحرافی آنها را تصحیح کند و مردم را به سوی بندگی خدا بازگرداند. اما تقدیر این بود که دین اسلام خاتم ادیان باشد.

یکی از شرایط قطعی خاتمیت اسلام، حفظ سلامت در گذر زمان است. یعنی برای اینکه خاتم باشد الزاما باید در گذر زمان از هر نوع تحریف مصون بماند. لذا خدا در این دین مکانیزم ویژه‌ای را قرار داد که ضامن سلامت دین باشد و اسم این مکانیزم ولایت و امامت است و غدیر در حقیقت به رسمیت شناساندن رکن امامت است. رکنی که ضامن سلامت دین و صیانت از اصالت و درستی دین در گذر زمان است. نکته دیگر اینکه پیامبر(ص) در مورد قرآن چند وظیفه دارند که عبارت‌اند از: دریافت وحی، تلاوت، تبیین و تبلیغ آیات است و این کاری است که با خطبه غدیر انجام داد. یعنی خطبه غدیر تبیین آیات غدیر است که در قرآن کریم آمده است. در حقیقت این خطبه تبیین دو آیه سوم و شصت و هفتم سوره مائده است که یکی قبل از حادثه غدیر و دیگری بعد غدیر بر رسول خدا(ص) نازل شده است.

غدیر امر مطلق و انتخاب خالص الهی است

یکی از محورهای خطبه غدیر که فرازهای نخستین این خطبه را تشکیل می‌دهد، دعوت به توحید است و اشاره نسبتاً تفصیلی به توحید به نحوی پشتوانه سازی برای ارائه پیام غدیر است و اینکه تأکیدی است که ولایت امام علی(ع) امری از سوی خداوند قادر و حکیم است که فرمان او باید قبول شود.

رسول خدا(ص) فرمودند که خداوند بزرگ، عالم و آگاه به همه حوادثی است که در عالم هستی رخ می‌دهد، بدون اینکه برای این آگاهی یابی نیاز به تغییر مکان داشته باشد و همه مخلوقات الهی مقهور قدرت و فرمان خداوند هستند. خداوند از همه نهان‌ها آگاه است و نسبت به همه وجدان‌ها و درون‌های انسان‌ها احاطه کامل دارد. خداوند بر همه چیز غالب است و قدرت خدا بر هم قدرت‌ها چیره است و هیچ چیز همچون خدا نیست و شهادت می‌دهم که الله، خدایی است که همه چیز در برابر عظمت او سر فرود آورده‌اند

و هر چیزی در مقابل عزت نامحدود خداوند دلیل شده است .

همه چیز تسلیم قدرت خدا است و خداوند یگانه‌ای است که هر چه را اراده کند محقق می‌شود و اشاره به این آیه است که فرمود «إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا أَنْ يَقُولَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ». این اراده خدا است و مقدمه‌ای است برای این سخن نبوی که انتخاب علی(ع) و ائمه(ع)، امری الهی است و اراده‌ای است که از سوی خداوند محقق شده و رسول خدا(ص) کمترین نقشی در آن ندارد.

غدیر کامل کننده رسالت رسول خدا(ص)

حضرت رسول(ص) در فرازی از خطبه ارزشمند غدیر، می‌فرمایند که اقرار می‌کنم بر نفس خویش به بندگی خدا و عبودیت پروردگار و شهادت می‌دهم به خدایی و خلاقیت او. بیم آن داشتم که اگر فرمانی که خدا به من داده را عمل نکنم خدا من را بر این نافرمانی عذاب کند، عذابی که هیچ کس توان دور کردن او را از من ندارد . خداوند ابلاغ کرد که اگر آنچه به من در مورد ولایت علی(ع) ابلاغ کرده را ابلاغ نکنم، گویا که کل رسالت خداوند را به مردم نکرده‌ام و ماموریت خود را انجام نداده‌ام. خداوند من را از کید مردم محافظت کرد و این مسئله را تضمین نمود، آنجا که فرمود تضمین «يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ وَإِنْ لَمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ» .

اصلی‌ترین پیام خطبه غدیر ابلاغ ولایت امیرالمؤمنین

علی(ع)

شاید اصلی‌ترین پیام خطبه غدیر و این حادثه، تبلیغ و ابلاغ ولایت امیرالمؤمنین علی(ع) و تعیین رسمی ایشان به عنوان جانشین رسول خدا(ص) در دوره مابعد از رحلت ایشان باشد. لذا بخش‌های

مهمی از این خطبه به ستایش علی(ع) و به بیان جانفشانی‌ها و فداکاری‌ها و تبیین مقام ایشان اختصاص یافته است. در نهایت نیز به این موضوع که خدا اراده کرده که علی(ع) و فرزندان او را پس از او به عنوان حجج الهی و جانشینان رسول خدا(ص) تعیین کند پرداخته شده است .

به فرازهایی از خطبه غدیر در این مورد می‌پردازیم. فرمود که ای مردم، از پذیرش ولایت علی(ع) استنکاف نکنید که علی(ع) هدایتگر به حق و عامل به آن است. یکی از سخنان معروف رسول خدا(ص) در مورد علی(ع) این است که فرمود «علی با حق و حق با علی است». به نظر می‌رسد که نکته مهم فرمایش ایشان در این حدیث بعد از این فقره است که فرمود «هرجا که علی(ع) باشد حق آنجا است». یعنی حق تابعی از علی(ع) است نه برعکس. در خطبه غدیر نیز فرمود که علی(ع) دعوت به حق کرده و باطل را نیز نابود می‌کند .

در جای دیگری فرمود ای مردم، علی(ع) را برتر از هر کس و هر چیز بدانید که خدا او را برتر از هر کس و هر چیز دانسته است. در خطبه دوم نهج‌البلاغه امام علی(ع) جمله‌ای دارند که می‌گویند هیچ کس از این امت با اهل بیت رسول خدا(ص) قابل قیاس نیستند که آنها ستون‌های دین و پایه‌های یقین هستند و راه‌های هدایت محسوب می‌شوند و واپس ماندگان باید خود را به آنان برسانند و پیش رفتگان نیز باید برگردند و با آنها همراهی کنند .

فرمود ای مردم، ولایت علی(ع) را قبول کنید که ولایت نصب شده و برگزیده شده از سوی خدا است. ای مردم، علی(ع) امامی برگزیده از سوی خدا است و این اشاره به این نکته قرآنی است که قرآن، شان انتخاب امام را همچون شان انتخاب رسول، شانی الهی می‌داند و همانطور که انبیا(ع) را خدا انتخاب می‌کند امامان را نیز خدا برمی‌گزیند. چنانکه فرمود «إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا»